

การออกแบบและก่อสร้าง ศาลาการเปรียญเครื่องไม้ ในจังหวัดเพชรบุรี

นรรักษ์ สมบัติทอง

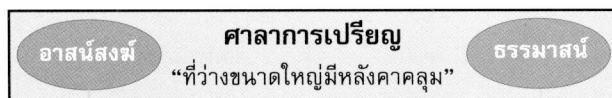
ศาลาการเปรียญเป็นพุทธสถาปัตยกรรมไทยประเภทหนึ่งมีวัตถุประสงค์แรกเริ่มในการสร้างเพื่อใช้เป็นสถานที่เรียนนักธรรมบาลีของพระภิกษุสงฆ์ด้วยรูปแบบอาคารที่เป็นศาลาขนาดใหญ่สามารถรองรับผู้คนได้จำนวนมาก ศาลาการเปรียญจึงถูกนำมาใช้สำหรับประกอบกิจพิธีอื่นๆของวัดที่ต้องรองรับผู้ใช้งานเป็นกลุ่มใหญ่ เช่น การทำบุญ การสวดฟังพระธรรมเทศนาหรือใช้เป็นที่พักผ่อน วัตถุประสงค์ของศาลาการเปรียญจึงขยายกว้างจากกลุ่มพระสงฆ์สู่กลุ่มฆราวาส และได้กลายเป็นหน้าที่ใช้งานหลักของศาลาการเปรียญในเวลาต่อมา

เมื่อสถาปัตยกรรมเป็นผลของการออกแบบที่วางซึ่งต้องพิจารณาขึ้นจากมนุษย์และพฤติกรรมของมนุษย์ด้วยนัยดังกล่าวศาลาการเปรียญจึงเป็นการสร้างสรรค์ที่วางขึ้นเพื่อตอบสนองพฤติกรรมทางพุทธศาสนพิธีระหว่างพระสงฆ์และกลุ่มฆราวาส เห็นได้ชัดจากการมีองค์ประกอบที่สำคัญอย่างอาสน์สงฆ์และธรรมาสน์ประกอบอยู่ภายในอาคารซึ่งล้วนเป็นสัญลักษณ์อันแสดงถึงลักษณะกิจกรรมใช้สอยภายในศาลาการเปรียญได้เป็นอย่างดี

กิจกรรมในอดีต : เฉพาะพระสงฆ์

การเรียนการสอน
ของพระสงฆ์

การออกแบบ

สัญลักษณ์กิจกรรม

ทำบุญเลี้ยงพระ

พุทธพิธีระหว่าง
พระสงฆ์และฆราวาส

สัญลักษณ์กิจกรรม

สวดฟังเทศน์

กิจกรรมปัจจุบัน : พระสงฆ์และฆราวาส

แผนภูมิที่ ๑ บทบาทหน้าที่ของศาลาการเปรียญ

ด้วยปัจจัยจากการเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาจึงทำให้จำนวนพระสงฆ์และอุบาสกอุบาสิกาเพิ่มขึ้นและส่งผลให้ศาลาการเปรียญได้กลายมาเป็นอาคารสำคัญหลังหนึ่งของวัดตั้งแต่สมัยรัชกาลสมเด็จพระเจ้าทรงธรรมแห่งกรุงศรีอยุธยา เป็นต้นมาในกรณีที่เป็นวัดหลวงหรือวัดของเจ้าขุนมูลนาย ศาลาการเปรียญมักสร้างเป็นอาคารเครื่องปูนลักษณะเดียวกับพระอุโบสถและวิหารภายใต้แบบอย่างงานศิลปกรรมหลวง ส่วนศาลาการเปรียญเครื่องไม้ยังคงปลูกสร้างตามวัดราษฎร์ในท้องถิ่นต่างๆทั่วไปของพื้นที่แถบภาคกลาง เนื่องจากสร้างได้ง่ายไม่ยุ่งยาก ซึ่งศาลาการเปรียญเครื่องไม้เหล่านี้ล้วนเป็นผลิตผลทางวัฒนธรรมที่แสดงภูมิปัญญาความสามารถในกระบวนการคิดและคัดสรรทางเชิงช่างในลักษณะที่แตกต่างกันออกไปตามแบบอย่างงานศิลปกรรมท้องถิ่นศาลาการเปรียญในจังหวัดเพชรบุรีก็ถือเป็นอาคารกลุ่มหนึ่งที่เกิดขึ้นโดยอิงข่ายดังกล่าวด้วยเช่นกัน

วิทยานิพนธ์นี้จึงเป็นการนำเสนอเนื้อหาและคุณค่าศาลาการเปรียญเครื่องไม้ในจังหวัดเพชรบุรีด้วยวิธีวิจัยทางประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมการศึกษาได้ใช้ข้อมูลภาคเอกสารร่วมกับข้อมูลภาคสนามเพื่อนำมาวิเคราะห์หาข้อสรุปเกี่ยวกับกฎเกณฑ์การออกแบบและการก่อสร้างศาลาการเปรียญเครื่องไม้ในจังหวัดเพชรบุรี โดยได้ทำการศึกษาจากกลุ่มอาคารตัวอย่างที่ผ่านการคัดสรรประเมินคุณค่าทางประวัติศาสตร์และสถาปัตยกรรมแล้วรวม ๑๒ วัดประกอบด้วย

- ๑ ศาลาการเปรียญวัดใหญ่สุวรรณาราม ต.ท่าราบ อ.เมือง
- ๒ ศาลาการเปรียญวัดพระทรง ต.ท่าราบ อ.เมือง
- ๓ ศาลาการเปรียญวัดลาด ต.ท่าราบ อ.เมือง
- ๔ ศาลาการเปรียญวัดแรก ต.ท่าราบ อ.เมือง
- ๕ ศาลาการเปรียญวัดเกาะแก้วสุทธาราม ต.ท่าราบ อ.เมือง
- ๖ ศาลาการเปรียญวัดยาง ต.คลองกระแชง อ.เมือง
- ๗ ศาลาการเปรียญวัดนาพรหม ต.นาพันสาม อ.เมือง
- ๘ ศาลาการเปรียญวัดขุนตรา ต.บ้านกุ่ม อ.เมือง
- ๙ ศาลาการเปรียญวัดปากคลอง ต.บ้านครก อ.บ้านแหลม
- ๑๐ ศาลาการเปรียญวัดในกลาง ต.ในกลาง อ.บ้านแหลม
- ๑๑ ศาลาการเปรียญวัดโพธิ์กรุ ต.ท่าช้าง อ.บ้านลาด
- ๑๒ ศาลาการเปรียญวัดห้วยหลวง ต.เขาย้อย อ.เขาย้อย

ซึ่งผลจากการศึกษาและวิเคราะห์เนื้อหาทางสถาปัตยกรรมของศาลาการเปรียญกรณีศึกษาทั้ง ๑๒ หลัง สามารถสรุปแยกออกได้ ๒ ประเด็นดังนี้

๑. พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของรูปแบบ
ศาลาการเปรียญกรณีศึกษา

ศาลาการเปรียญกรณีศึกษาสามารถจำแนกออกเป็น ๒ กลุ่ม ตามระยะเวลาและสมัยที่สร้างคือ ศาลาการเปรียญสมัยอยุธยาตอนปลายต่อสมัยธนบุรี และศาลาการเปรียญสมัยรัตนโกสินทร์ ตั้งแต่รัชกาลที่ ๕ ลงมา (ดังแสดงในตารางที่ ๑) ซึ่งพบว่าศาลาการเปรียญทั้ง ๒ กลุ่ม ต่างมีรูปแบบโดยรวมเป็นไปในแนวทางเดียวกันอันแสดงลักษณะเฉพาะและสะท้อนความนิยมแห่งยุคสมัย โดยทั้ง ๒ กลุ่มมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจนในเรื่องรูปแบบและสัดส่วนหลังคา ระบบโครงสร้าง วัสดุและองค์ประกอบโครงสร้าง โดยเฉพาะโครงสร้างหลังคาศาลาการเปรียญกลุ่มแรกมักทำเป็นหลังคาจั่วมีกันสาดคลุมโดยรอบอีก ๒-๓ ชั้น โครงสร้างหลังคาเป็นแบบเครื่องประคองด้วยกระเบื้องกาบู เสาอาคารใช้เสาหน้าตัดรูปแปดเหลี่ยม ส่วนศาลาการเปรียญในกลุ่มที่ ๒ เป็นหลังคาจั่วมีกันสาดคลุมโดย

รอบ ๑ ชั้น และนิยมต่อกันสาดต่บล่างยื่นออกไปอีกหนึ่งชั้นเพื่อกันแดดและฝน โครงสร้างหลังคาเป็นแบบซ้อนกันหันมุงด้วยกระเบื้องหางวาว และเสาอาคารจะใช้เสาไม้กลม

อย่างไรก็ตามความต่างกันของศาลาการเปรียญทั้ง ๒ กลุ่มล้วนเป็นเพียงในส่วนของรูปทรงและโครงสร้างที่ปิดล้อมที่ว่างภายในอาคารไว้ทั้งสิ้น แต่ลักษณะการจัดผัง การจัดระเบียบ ที่ว่างและพื้นที่ใช้สอย ยังคงมีลักษณะอันเดียวกัน แสดงว่ารูปแบบพฤติกรรมการใช้สอยของศาลาการเปรียญยังมีลักษณะคงเดิมเป็นระเบียบแบบแผนเดียวกัน ไม่มีการ เปลี่ยนแปลงมากกว่าร้อยปี และนอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็นว่ารูปทรงและรูปที่ว่างดังกล่าวมีความเหมาะสมอย่างยิ่งต่อพฤติกรรมการใช้สอย และเป็นคุณลักษณะอันดีมีสุนทรียภาพอันได้รับการยอมรับจากสังคมและวัฒนธรรมในท้องถิ่นนั้นๆ

ศาลาการเปรียญกรณีศึกษา	เวลาที่สร้าง		อายุ (ณ พ.ศ.๒๕๕๘)	หลักฐานที่ใช้อ้างอิงปีที่สร้าง
	ปีที่สร้าง	ช่วงรัชสมัย		

ศาลาการเปรียญที่สร้างในสมัยอยุธยา
ตอนปลายจนถึงก่อนสมัยรัตนโกสินทร์
มีทั้งหมด ๓ หลัง ได้แก่

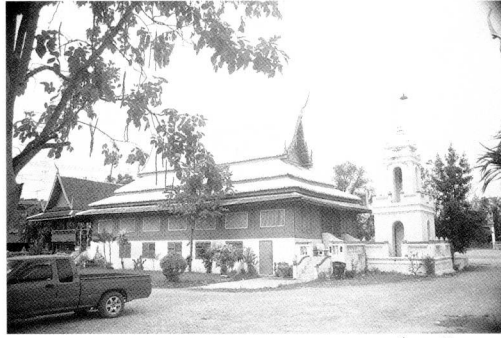
๑. วัดใหญ่สุวรรณาราม	ประมาณ พ.ศ. ๒๑๙๙-๒๒๔๙	สมัยสมเด็จพระนารายณ์ ถึงสมัยสมเด็จพระเจ้าเสือ	ประมาณ ๓๐๓-๓๔๙ ปี	สันนิษฐานจากรูปแบบสถาปัตยกรรม ตำนาน และพงศาวดาร
๒. วัดลาด	ประมาณ พ.ศ. ๒๒๔๕-๒๓๑๐	ตั้งแต่สมัยสมเด็จพระเจ้า เสือลงมา	ประมาณ ๒๓๘-๓๐๓ ปี	สันนิษฐานจากรูปแบบสถาปัตยกรรม
๓. วัดในกลาง	ประมาณ พ.ศ. ๒๓๑๑-๒๓๒๕	ประมาณสมัยสมเด็จพระ เจ้าตากสิน	ประมาณ ๒๒๓-๒๓๘ ปี	สันนิษฐานจากรูปแบบสถาปัตยกรรม และตำนาน

ศาลาการเปรียญที่สร้างในสมัย
รัตนโกสินทร์ ตั้งแต่รัชกาลที่ ๕ ลงมา
มีทั้งหมด ๙ หลัง ได้แก่

๑. วัดยาง	พ.ศ.๒๔๒๓	รัชกาลที่ ๕	๑๒๕ ปี	จารึกบนชื่อในศาลาการเปรียญ
๒. วัดปากคลอง	พ.ศ.๒๔๓๐	รัชกาลที่ ๕	๑๑๘ ปี	สัมภาษณ์เจ้าอาวาส
๓. วัดเกาะ	พ.ศ.๒๔๔๑	รัชกาลที่ ๕	๑๐๗ ปี	บันทึกเอกสารของวัด
๔. วัดพระทรง	พ.ศ.๒๔๕๒	รัชกาลที่ ๕	๙๖ ปี	เอกสาร
๕. วัดขุนตรา	ประมาณ พ.ศ.๒๔๕๓-๒๔๗๑	รัชกาลที่ ๖ - ๗	ประมาณ ๗๗-๙๕ ปี	ประวัติวัดประกอบกับ จารึกบนคอสอง
๖. วัดแรก	พ.ศ.๒๔๖๑	รัชกาลที่ ๖	๘๗ ปี	อ้างอิงปีสร้างธรรมาสน์
๗. วัดนาพรม	พ.ศ.๒๔๖๕	รัชกาลที่ ๖	๘๓ ปี	อ้างอิงปีสร้างธรรมาสน์
๘. วัดโพธิ์กรุ	ไม่ปรากฏ	ประมาณรัชกาลที่ ๖	๘๐-๙๕ ปี	บันทึกเจ้าอาวาส
๙. วัดห้วยหลวง	พ.ศ.๒๕๐๒	รัชกาลที่ ๙	๕๖ ปี	เอกสารของวัด

ศาลาการเปรียญวัดใหญ่สุวรรณาราม

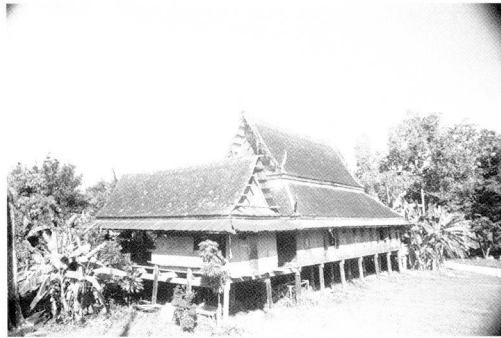
ศาลาการเปรียญวัดลาด

ศาลาการเปรียญวัดไทรกลาง

ศาลาการเปรียญวัดยาง

ศาลาการเปรียญวัดปากคลอง

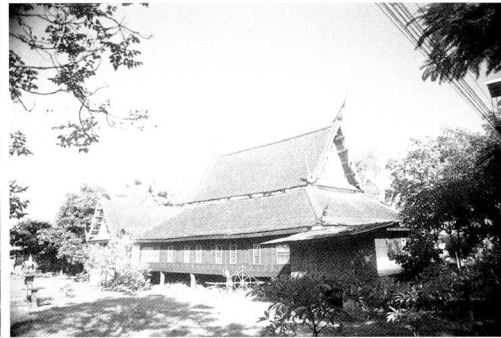

ศาลาการเปรียญวัดเกาะแก้วสุทธาราม

ศาลาการเปรียญวัดพระทรง

ศาลาการเปรียญวัดขุนตรา

ศาลาการเปรียญวัดแรก

ศาลาการเปรียญวัดนาพรหม

ศาลาการเปรียญวัดโพธิ์กรู

ศาลาการเปรียญวัดห้วยหลวง

๒.การออกแบบและการก่อสร้างศาลาการเปรียญ เครื่องไม้ในจังหวัดเพชรบุรี

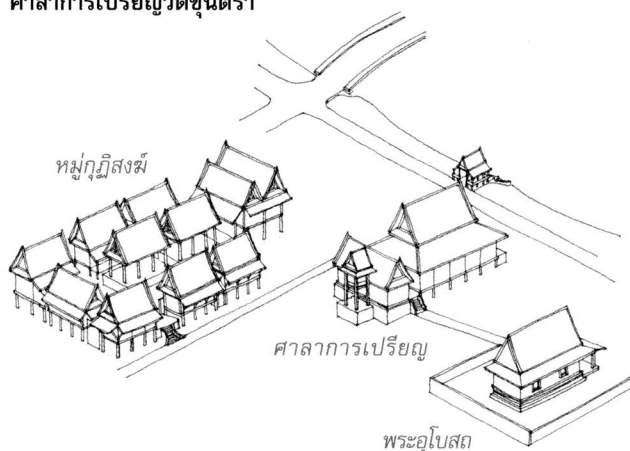
การก่อรูปทางสถาปัตยกรรมใดโดยย่อมเกิดขึ้นภายใต้กระบวนการออกแบบและการก่อสร้างซึ่งผลการศึกษาวิเคราะห์ศาลาการเปรียญ กรณีศึกษาในประเด็นดังกล่าวสามารถสรุปเป็นประเด็นย่อยได้ดังนี้

๒.๑ ตำแหน่งที่ตั้ง ศาลาการเปรียญโดยทั่วไปมักจะตั้งอยู่ในเขตสังฆาวาสหรือใกล้เคียง เนื่องจากกลุ่มผู้ใช้งานส่วนใหญ่เป็นพระสงฆ์ในวัดและเหล่าอุบาสกอุบาสิกาที่เข้ามาทำบุญ การตั้งอยู่ในเขตสังฆาวาสจึงเหมาะสมกับลักษณะกิจกรรมของศาลาการเปรียญมากกว่าการตั้งอยู่ในเขตพุทธาวาสซึ่งเป็นเขตพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ต้องการความสงบ

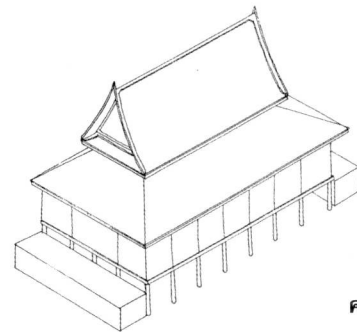
๒.๒ ทิศทางอาคาร ศาลาการเปรียญนิยมวางอาคารตามแนวทิศตะวันออก - ตะวันตก เพื่อหลบแนวแสงแดด และรับลมที่มักพัดมาในแนวทิศเหนือ - ใต้ ส่วนการหันด้านหน้าอาคารจะคำนึงถึงการหันไปทางด้านหน้าของวัดหรือหันออกสู่พระอุโบสถเป็นสำคัญมากกว่ายึดหลักการหันหน้าไปทางทิศตะวันออก ดังนั้นจึงพบศาลาการเปรียญกรณีศึกษาบางหลังที่หันด้านหน้าไปทางทิศตะวันตก

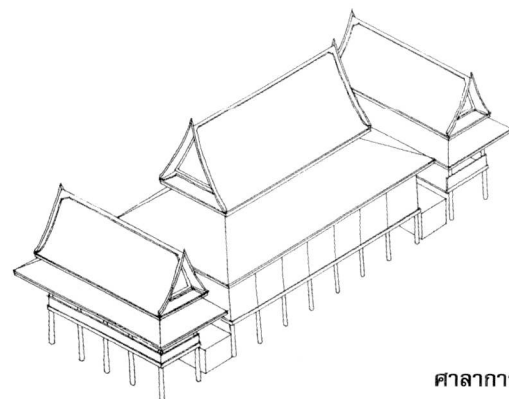
มณฑปบริเวณ
ศาลาการเปรียญวัดขุนตรา

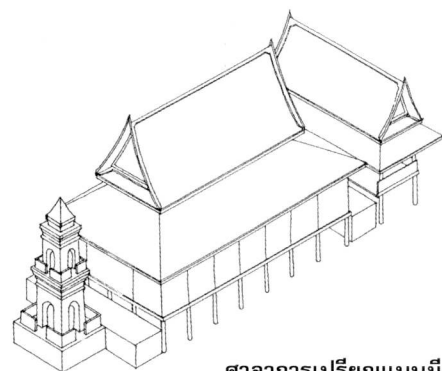
๒.๓ การจัดกลุ่มอาคาร ในกรณีที่เป็นวัดขนาดใหญ่ซึ่งมีกำลังทรัพย์กำลังคนและกำลังฝีมือมากจะนิยมสร้างศาลาการเปรียญในลักษณะของกลุ่มอาคาร โดยมีศาลาขวางปลูกเพิ่มเข้ามาตรงด้านสกัดหัวท้ายของอาคารหนึ่งหรือสองหลัง เพื่อใช้เป็นสถานที่นั่งพักของผู้มาทำบุญฟังเทศน์หรือจัดเตรียมสำรับภัตตาหารก่อนยกเข้าไปถวายพระ นอกเหนือจากศาลาขวางแล้วศาลาการเปรียญบางวัดอาจมีอาคารขนาดเล็กประเภทอื่นร่วมประกอบในแผนผัง อาทิ หอไตรและหอรอง ซึ่งเป็นผลจากลักษณะเฉพาะอันเป็นปัจเจกในกระบวนการออกแบบของช่างหรือกลุ่มช่างผู้สร้างเป็นสำคัญ

ศาลาการเปรียญ
แบบไม่มีศาลาขวาง

ศาลาการเปรียญ
แบบมีศาลาขวาง ๒ หลัง

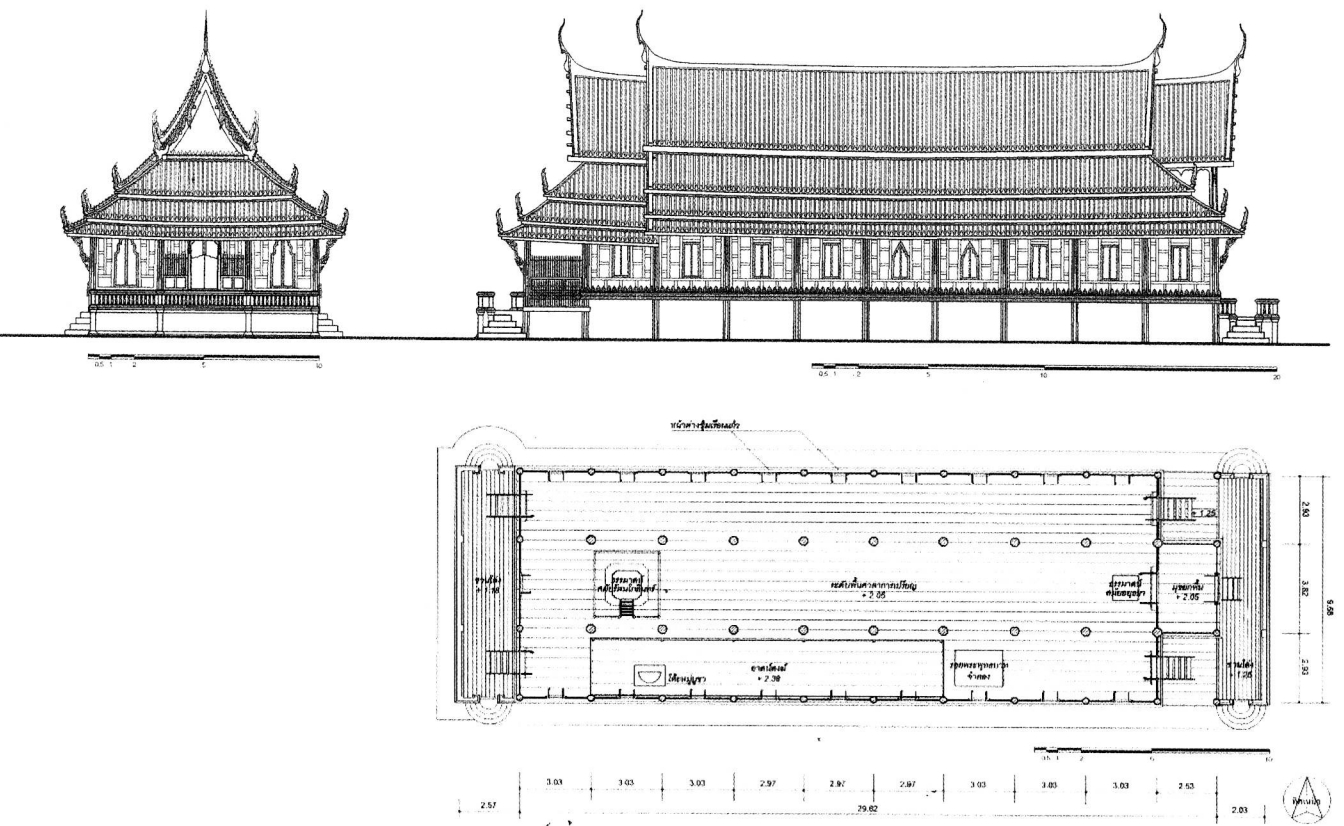

ศาลาการเปรียญแบบมีหอรอง
ด้านหน้า ศาลาขวางด้านหลัง

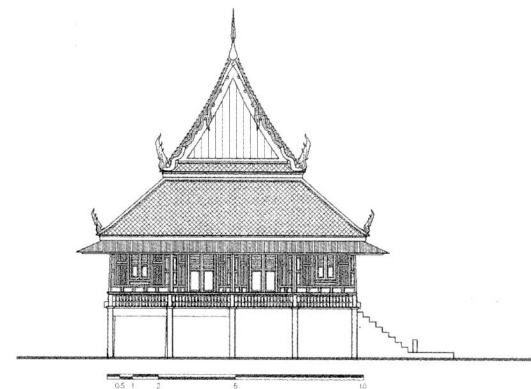
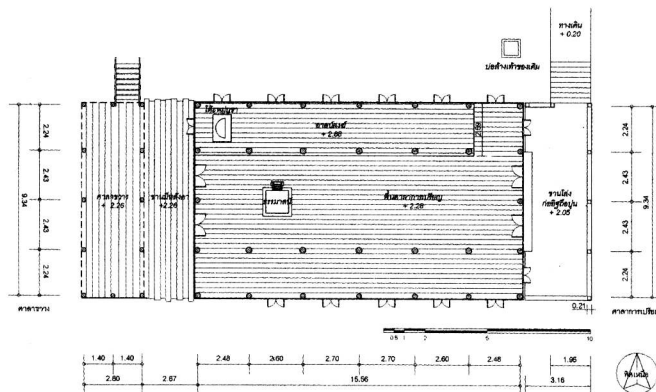
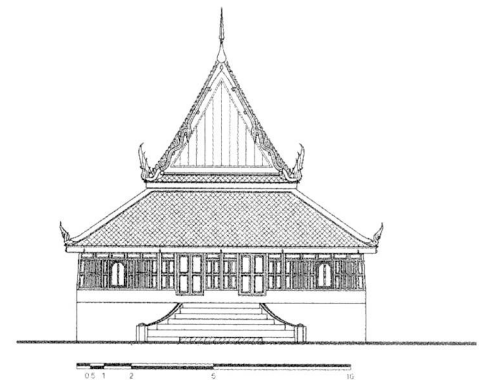
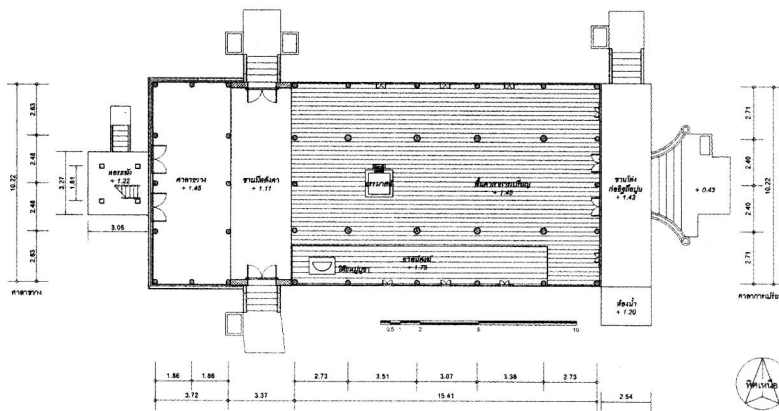
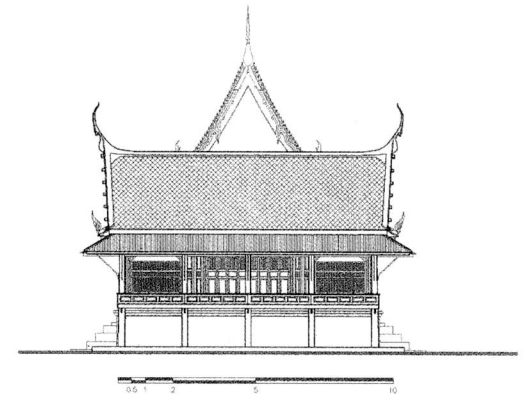
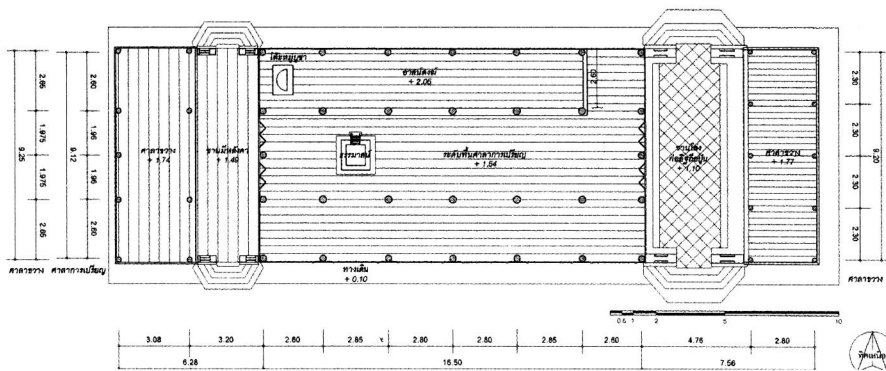
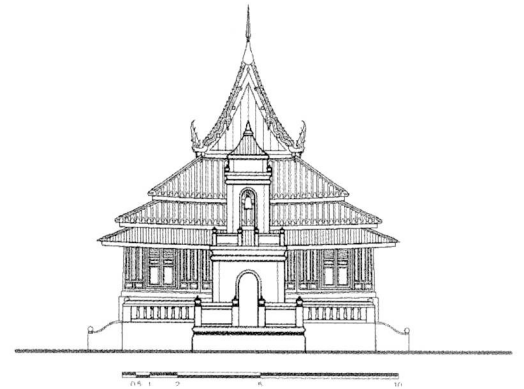
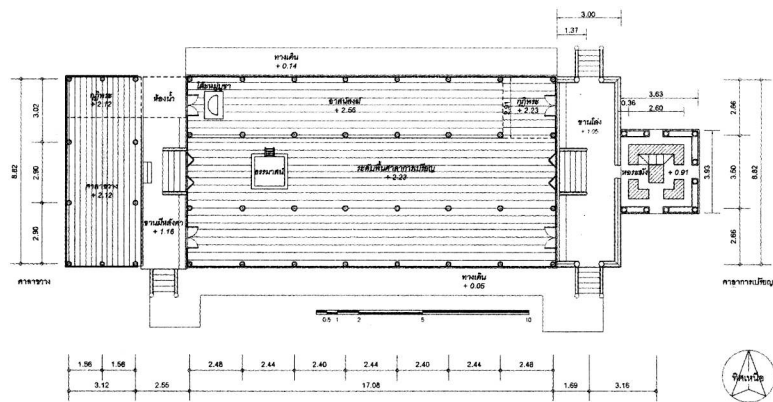
๒.๔ แผนผัง โครงสร้างผังศาลาการเปรียญเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขนาดยาว ๖ - ๗ ห้อง โดยมีด้านสกัดกว้าง ๓ ช่วงเสา อันเป็นลักษณะผังทั่วไปของศาลาการเปรียญเครื่องไม้ในจังหวัดเพชรบุรี เนื่องจากเป็นจำนวนห้องที่เหมาะสมกับกิจกรรมใช้สอย สุนทรียภาพของรูปทรง ตลอดจนระบบโครงสร้างและการก่อสร้างโดยมีช่วงระยะห่างของเสาในแต่ละห้องประมาณ ๒.๕๐ - ๒.๘๐ เมตรซึ่งเป็นระยะที่ไม่กระดานพื้นหนา ๑ ๑/๒ นิ้ว พาดได้โดยไม่เกิดการยุบหรืออ่อนตัว

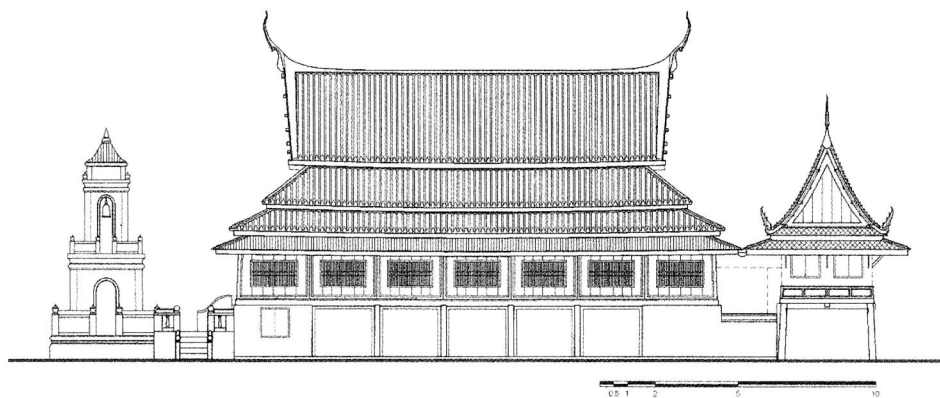
ผังอาคารแบ่งตามประเภทการใช้สอยประกอบด้วยพื้นที่โถงกลางประธานซึ่งมีลักษณะเป็นโถงยาวประมาณ ๔-๕ ห้อง เป็นพื้นที่ใช้งานหลักสำหรับพระราชาชนชั้นสูง ท้าบุญหรือใช้ในการถืออุโบสถศีล ตรงกลางของห้องเสาสุดท้ายมีธรรมาสถ์หลังคาเครื่องยอดบุษบกตั้งเป็นประธานให้กับที่ว่างโถงกลางประธานและขีดแนวผนังด้านยาวหนึ่งด้าน (ส่วนใหญ่มักเป็นด้านขวาเมื่อมองเห็นธรรมาสถ์อยู่เบื้องหน้า) ยกพื้นเป็นอาสน์สงฆ์สูงประมาณ ๐.๓๕ - ๐.๖๐ เมตร สำหรับเป็นพื้นที่ใช้งานของพระสงฆ์ ริมสุดด้านในของอาสน์สงฆ์ตั้งโต๊ะหมู่บูชาประดิษฐานพระพุทธรูปประธานของศาลาการเปรียญ ส่วนปลายของอาสน์สงฆ์ด้านที่ติดกับทางเข้าด้านหน้า เว้นที่ว่างไว้หนึ่งห้องสำหรับเป็นที่เก็บสิ่งของเครื่องใช้ในศาลาการเปรียญ ขณะที่ที่ว่างตรงห้องเสาด้านสกัดหน้าและสกัดหลังทำหน้าที่เสมือนโถงทางเข้าอาคาร โดยด้านหน้าเป็นโถงทางเข้าสำหรับพระราชา ส่วนด้านหลังเป็นโถงทางเข้าสำหรับพระสงฆ์

๒.๕ รูปทรงและรูปแบบ รูปทรงศาลาการเปรียญเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ายกใต้ถุนสูงประมาณ ๒ - ๓ ศอกหรือราว ๑.๒๐ - ๑.๕๐ เมตร เพื่อป้องกันความชื้นจากพื้นดินและช่วยในการระบายอากาศเฉกเช่นเรือนไทยทั่วไป ตัวอาคารกันฝาโดยรอบ ๔ ด้าน ส่วนใหญ่นิยมใช้ฝาฉลุปักกระดานคันทัน แต่กรณีที่เป็นอาคารเก่ามักใช้ฝาปะกน ฝาด้านสกัดมีความยาว ๔ ห้อง มีประตูทางเข้า ๒ บานอยู่ตรง ๒ ห้องกลาง ส่วนอีก ๒ ห้องที่เหลือมีช่องหน้าต่างห้องละ ๑ บาน ฝาด้านยาวนิยมทำหน้าต่างโดยตลอดทุกห้องเพื่อรับแสงและระบายอากาศ อันเป็นลักษณะรูปแบบการทำประตูและหน้าต่างที่นิยมโดยทั่วไปของศาลาการเปรียญจังหวัดเพชรบุรี อย่างไรก็ตามพบว่าศาลาการเปรียญบางหลังมีการทำฝาตีบตรงช่วงเสา ๒ ห้อง ด้านที่ติดกับโต๊ะหมู่บูชา เนื่องจากการมีหน้าต่างตรงด้านดังกล่าวย่อมไม่สะดวกในการเปิด-ปิดและอาจทำให้ฝนเข้ามาจับบงศ์พระพุทธรูปสร้างความสกปรกได้

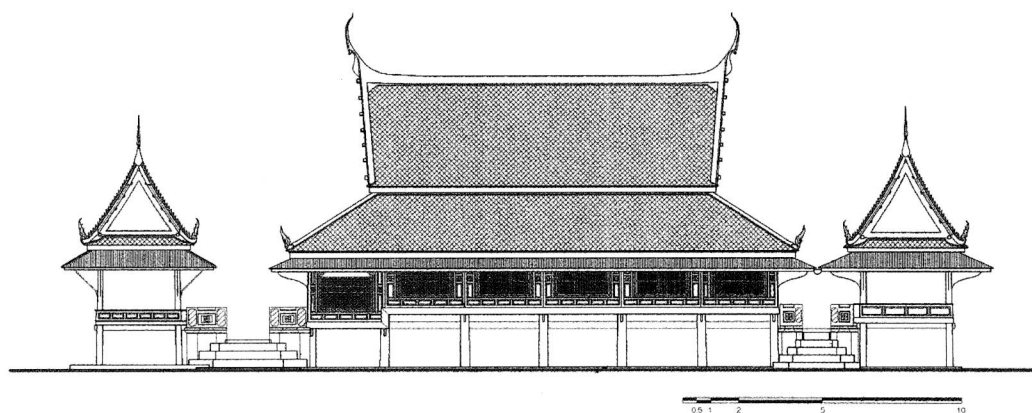

ผังพื้น รูปตั้งด้านหน้าและด้านข้าง
ศาลาการเปรียญวัดใหญ่สุวรรณาราม

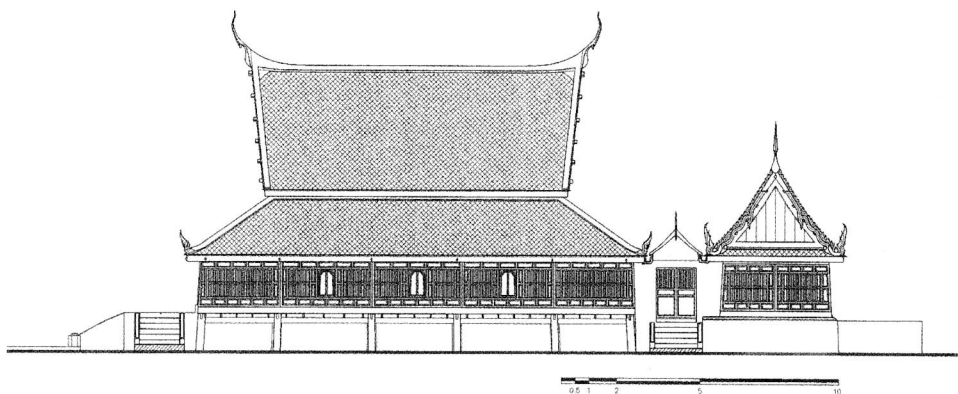

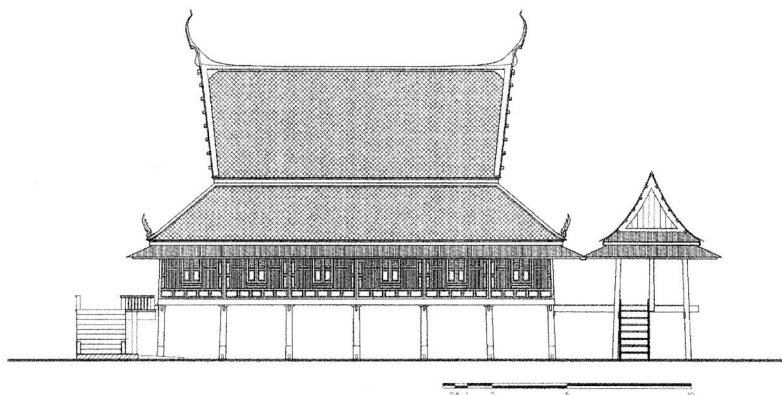
ผังพื้น รูปตั้งด้านหน้าและด้านข้าง
ศาลาการเปรียญวัดลาด

ผังพื้น รูปตั้งด้านหน้าและด้านข้าง
ศาลาการเปรียญวัดเกาะแก้วสุทธาราม

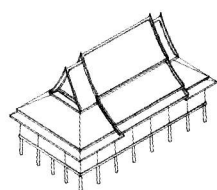
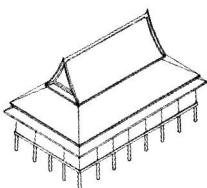
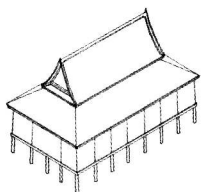
ผังพื้น รูปตั้งด้านหน้าและด้านข้าง
ศาลาการเปรียญวัดขุนตรา

ผังพื้น รูปตั้งด้านหน้าและด้านข้าง
ศาลาการเปรียญวัดปากคลอง

รูปแบบประตูของศาลาการเปรียญมีหลายลักษณะได้แก่ประตูบานเปิดคู่ ประตูบานเปิดคู่แบบมีช่องแสงขนานข้าง และประตูบานเพี้ยมซึ่งเป็นรูปแบบที่นิยมใช้กันมากเนื่องจากสามารถเปิดได้กว้างจึงรองรับผู้คนเข้า – ออกได้จำนวนมาก ในส่วนของหน้าต่างประกอบด้วยหน้าต่างบานเปิดคู่ หน้าต่างบานเปิดคู่แบบมีช่องแสงลูกกรงขนานข้าง หน้าต่างบานเพี้ยม และหน้าต่างแบบช่องแสงลูกกรง กรณีที่เป็นอาคารเก่ารูปแบบของประตูและหน้าต่างจะเป็นแบบที่มีกลอนดาล

ทรงหลังคาของศาลาการเปรียญเป็นหลังคาจั่ว ถัดมาเป็นกันสาดคลุมโดยรอบ ๔ ด้าน แต่ภายหลังนิยมต่อเติมหลังคากันสาดยื่นคลุมออกไปนอกอาคารอีก ๑ ด้าน เพื่อป้องกันแดดและฝน ซึ่งเป็นรูปแบบหลังคาของศาลาการเปรียญในจังหวัดเพชรบุรีทั่วไป อย่างไรก็ตามมีศาลาการเปรียญบางหลังที่มีรูปแบบหลังคาแตกต่างออกไป อาทิการทำหลังคาจั่วซ้อนชั้น และการใช้หลังคามุขประเจิด อย่างกรณีของศาลาการเปรียญวัดใหญ่สุวรรณารามและศาลาการเปรียญวัดในกลางซึ่งเป็นผลมาจากการแสดงฐานานุศักดิ์อาคารตามแบบแผนจารีต เนื่องจากเคยเป็นเรือนหลวงของเจ้านายในราชสำนัก แต่ขณะที่หลังคาลดซ้อนของศาลาการเปรียญวัดห้วยหลวงเป็นผลมาจากการออกแบบของช่างผู้สร้างซึ่งเริ่มมีอิสระในการดำเนินแนวคิดและคิดสรรรูปแบบอาคารมากขึ้น

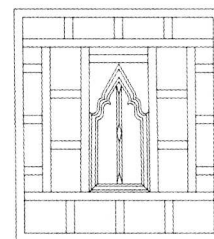
ภาพบน : ศาลาการเปรียญแบบมีผืนหลังคา ๒ ด้าน (วัดขุนตรา)

ภาพกลาง : ศาลาการเปรียญแบบมีผืนหลังคา ๓ ด้าน (วัดเกาะ)

ภาพล่าง : ศาลาการเปรียญแบบมีผืนหลังคา ๓ ด้าน

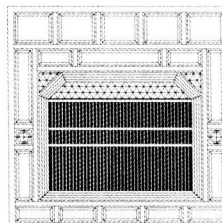
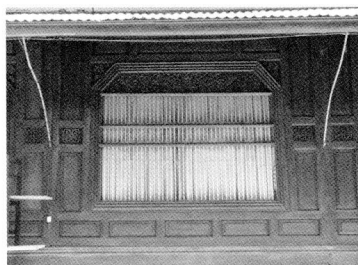
(วัดห้วยหลวง)

ตัวอย่างรูปแบบฝาและหน้าต่างของศาลาการเปรียญกรณีศึกษา

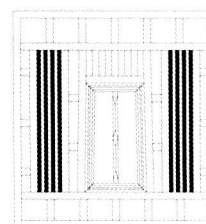
ฝาปะกน - หน้าต่างบานเปิดคู่ กรอบบานทำซุ้มเรือนแก้ว

: ศาลาการเปรียญวัดปากคลอง

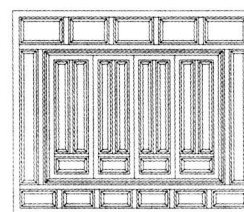
ฝาฉุกฟักกระดานดุน - หน้าต่างลูกกรงเหล็กมีไม้ฉลุสาย

: ศาลาการเปรียญวัดเกาะแก้วสุทธาราม

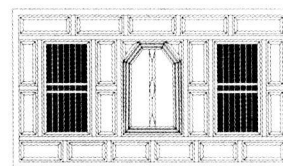
ฝาปะกน - หน้าต่างบานเปิดคู่มีช่องแสงลูกกรงไม้ขนานข้าง

: ศาลาการเปรียญวัดยาง

ฝาฉุกฟักกระดานดุน - หน้าต่างบานเพี้ยม ๔ บาน

: ศาลาการเปรียญวัดพระทรง

ฝาฉุกฟักกระดานดุน - หน้าต่างบานเปิดคู่ กรอบตัดมุม มีช่องแสง

ขนานข้าง: ศาลาการเปรียญวัดขุนตรา